

Markussönerna i Granberga

Granberga ligger ungefär 15 km norr om nuvarande Karlskoga tätort. I mitten av 1500-talet var detta fortfarande obruten bygd och det var glest mellan gårdarna. Jöns Nilsson¹ heter den man som omtalas som upptagare av hemmanet, Möjligen kan detta ha skett så tidigt som under 1560-talet men helt säkert är att Jöns och hans hustru Kerstin Andersdotter fick fasta på Granberga 14 februari 1596 för att de upptagit det av "ör och sör". Omfattningen av ägorna var från början tämligen stora. År 1665 nämns att torpen Björkmö, Granåsen, Espätter och Berg är upptagna på Granbergas ägor. Hur avyttringen av denna mark har gått till är inte helt klarlagd men några av dessa gårdar bebos vid 1600-talets mitt helt säkert av ättlingar till Jöns Nilsson.

Från mitten av 1600-talet bebos Granberga av Jöns ättlingar, dottersonen Markus Markusson² och sonen Nils Jönsson. Markus gifte sig i slutet av 1630-talet med Kerstin Bertilsdotter från Bottesbol eller Agen, som det ibland kallas. Han hade dock tidigare blivit dömd för lönskaläge med Marit Månsdotter från Granbergsdalen. Vid tinget 1641 blev han förhörd angående det skrävel och skryt han förde runt i bygden om detta lägersmål. Han nekade till detta och sade att det var "*idel dravel och lögn*".

År 1649 har Kerstin hamnat i bråk med grannfrun Britta Påvelsdotter gift med ovan nämnda Nils Jönsson. Kerstin hade kallat Brittans barn för horungar och dessutom slagit henne med en stock. Britta å sin sida hade anklagat Kerstin för trolldom eftersom hon hade mer lycka med sin boskap än andra. Vid ett annat tillfälle kallar hon en Erik Mickelsson för "hund" och han genmäler "tik" två uttryck som uppenbarligen var förnedrande då de bägge fick böta.

Det ständiga grälet genom årtionden tycks dock ha varit rätten till marken. I mitten av 1660-talet är de tillsammans med grannarna ständigt vid tinget och hävdar sin rätt. Osämjan tycks börja med att Markus Markusson slår en äng på Bergs ägor och för in höet i sin egen lada. Lars Bertilsson som ägde Berg var möjligen Markus sväger. Änkan Cicilia Olofsdotter i Berg kom till tinget 1665 och anklagade Markus både för att ha tagit hö på ängen och att han dessutom hade slagit henne med en stör över armen så att hon fått blåmärken och hotade att hugga sönder henne i stycken. Markus stod nu inför rätten och hävdade att inte endast hela bolbyn Granberga utan även de underliggande torpen hörde till honom. Han uppvisade nu det ovan nämnda fastebrevet samt ytterligare två fastebrev. Bland annat ett från 1651 vari bland annat berättas att Markus genom en inlösen som hans far Markus hade gjort kommit i besittning av halva hemmanet Granberga. Cecilia å sin sida visar att hon och maken Lars hade upptagit Berg år 1643 och flyttat dit 1645 och därmed ersatt Markus med 1 lispund smör och 1 riksdaler. Markus får böta 40 mark för sin våldsverkan och betala höet som Cicilia mist, "*Var af väntas allt vara faut med Markus Markussons inbillning och föregifvande*". Så blev dock inte fallet och Markus förekommer till och från vid tinget och 1682 får han böta för att ha gömt undan Nils Jönssons fastebrev på Granberga. Han och hustrun Kerstin var nu gamla och hustrun hade i flera år legat till sängs, sjuklig och utgammal.

Den tredje juli 1684 kom Markus Markusson in till sin son Erik och frågade om han ville följa honom till skogen för att hugga kolved. De gjorde så och högg till frukost som avtalat men därefter ville Markus att de skulle fortsätta. Erik gick med på detta trots att han planerat andra aktiviteter för dagen. När Markus skulle fälla en gran, fastnade denna i en björk som stod bredvid. Det gick nu inte bättre än att granen drog med sig björken vilken slog Markus i bakhuvudet och han föll fram mot en liten stubbe som slog in i hans öga. Erik sprang fram och sade "*gud nåde eder far*" och bad att han skulle prata med honom men han förmådde inte säga något utan klappade endast Erik på benet. Erik lade Markus på lite näver som han hade till hands och sprang sedan ner till byn för att hämta folk som hjälpte till att frakta hem honom. Väl hemma visade det sig att huvudet var så illa krossat att "*hjärnan utgav sig*". Utan att komma till sans igen avled han fram emot kvällen. Ett rykte utspritt av hans syster Anna Markusdotter berättade att Erik hade slagit ihjäl sin far. Erik Markusson³ friades från anklagelsen.

¹ 13:0000275

² 11:0000069

³ 10:0000035

Denne Erik förekom liksom sina föräldrar då och då vid tinget för smärre tilltal som skulder och svordomar. 1698 blev han tillsammans med brodern Nils dömd för att ha tjuvjagat och fällt en älg. Jakten på högvilt var förbehållen kronan och således olaglig.

År 1706 är Erik omkring 68 år gammal. Tillsammans med sin bror Nils och dennes son Markus är de ute i skogen för att hugga ved till en mila. De börjar dock språkas vid om de skulle hugga timmer till en ängslada och går därför till ett annat ställe där de börjar hugga. Efter dem kommer systersonen Johan Andersson som tidigare huggit på annat ställe i skogen. När han sätter igång med att hugga ved till sin mila blir han tillagd av bröderna att gå och hugga på ett annat ställe. Johan blev arg och kallade dem öknamn samt manade dem till slagsmål och gick emot med sin yxa. Han höll den över huvudet på Nils som slog undan densamma med en björkstör och så hamnade de bägge i handgemäng och ner på backen varpå Nils bet honom i fingret och Erik kom också dit och sparkade Johan i ryggen. Markus Nilsson får då tag i yxan och slänger henne åt skogen. Nils gick därefter hem till gården för att få tag på synekarlar och delningsmän som skulle kunna hjälpa till att lösa tvisten. Under tiden hamnar åter Erik och Johan i slagsmål. Erik slår sin yxa mitt emellan ögonen på Johan så att ett sår uppstår. Johan är dock inte värre skadad än att han själv kan rida till länsmannen för att få sina sår synade. När han så ska rida hem till Granberga igen orkar han inte längre utan måste lägga sig Berg. Där berättar han för Olof att "*Markus Nilsson hade slagit honom ett slag neder över ryggen som gjorde väl mycket ont men att Erik Markusson hade slagit sönder huvudet på honom*" och att om han skulle dö kände han att Erik "*då givit honom döslaget*". Den 14 juli, en vecka efter slagsmålet dör Johan. Nils och Markus blir gripna och förda till fängelset i Örebro. Erik har däremot redan flytt sin kos och ingen vet var han befinner sig. Först 1709, tre år senare kommer han tillbaka och berättar sig vara trött på sitt flyktiga leverne och hellre tar sitt straff än fortsätter detta liv. Han berättar att han hållit sig undan i bergslagen i Grythytte socken och däromkring. Den dräpnes fader Anders Johansson går med på en förlikning och får 50 daler kopparmynt samt en gryta om 6 kannrum i ersättning för sonen. Det berättas också att Johan Andersson varit mycket benägen att reta upp folk. Enligt lag måste dock dödstraff utmätas för brottet. Man låter Svea hovrätt avgöra om detta ska verkställas. Eftersom Erik dör först 1723 vet vi att han benådades.

Jöns Nilssons ättlingar i tre led

Tabell 1

Jöns Nilsson * 1560 cirka † 1628 Karlskoga Granberga. *Upptog Granberga av "ör och sør"*

Make: Kerstin Andersdotter * 1564 cirka

Barn:

Nils Jönsson Karlskoga Granberga † före 1686, tabell 2

NN Jönsdotter * 1586 Karlskoga Granberga, tabell 3

Henrik Jönsson * 1600 Karlskoga Granberga

Generation 2

Tabell 2

Nils Jönsson Karlskoga Granberga † före 1686

Make: Brita Påvelsdotter * 1620 Karlskoga Västra Kärne † 1690 Karlskoga Granberga

Barn:

Brita Nilsdotter * 1655 Karlskoga Granberga, tabell 4

Tabell 3

NN Jönsdotter * 1586 cirka Karlskoga Granberga

Make: Markus Markusson * 1582 cirka

Barn:

Kerstin Markusdotter * 1606 cirka Karlskoga Granberga, tabell 6

Brita Markusdotter * 1608 cirka Karlskoga Granberga

Markus Markusson * 1611 cirka Karlskoga Granberga † 1684 Karlskoga Granberga, tabell 5

Jöns Markusson * 1613 cirka Karlskoga Granberga

Generation 3

Tabell 4

Brita Nilsson * 1655 Karlskoga Granberga

Make: Lars Larsson * 1639 † 1709-03-09 Karlskoga Granberga

Barn:

Johan Larsson * 1677 cirka Karlskoga Granberga † 1751-08-01 Karlskoga Granberga, tabell 7

Anna Larsson * 1680-05-31 Karlskoga Granberga

Annika Larsson * 1678 Karlskoga Granberga † 1741-07-15 Karlskoga Granberga, tabell 8

Lars Larsson * 1682-04-02 Karlskoga Granberga

Brita Larsson * 1687-03-28 Karlskoga Granberga

Agneta Larsson * 1688-11-04 Karlskoga Granberga

Kristina Larsson * 1691-12-13 Karlskoga Granberga

Maria Larsson * 1695-05-13 Karlskoga Granberga, tabell 9

Brita Larsson * 1697-02-14 Karlskoga Granberga

Nils Larsson * 1697-02-14 Karlskoga Granberga

Tabell 5

Markus Markusson * 1611 cirka Karlskoga Granberga † 1684 Karlskoga Granberga

Make: Kerstin Bertilsson * 1615 cirka Karlskoga Agen

Barn:

Erik Markusson * 1638 cirka Karlskoga Granberga † 1723-12-29 Karlskoga Granberga, tabell 10

Nils Markusson * 1641 cirka Karlskoga Granberga † 1711-03-11 Karlskoga Granberga, tabell 11

NN Markusdotter Karlskoga Granberga, tabell 12

Annika Markusdotter Karlskoga Granberga

Marit Markusdotter * 1641 cirka Karlskoga Granberga

Brita Markusdotter * 1640 cirka Karlskoga Granberga † 1710-01-10 Karlskoga Stockforsen

Karin Markusdotter * 1648 cirka Karlskoga Granberga

Anna Markusdotter * 1650 cirka Karlskoga Granberga

Tabell 6

Kerstin Markusdotter * 1606 cirka Karlskoga Granberga

Make: Henrik Persson Karlskoga Granåsen

Barn:

Brita Henriksdotter * 1628 cirka Karlskoga Granåsen † 1708-04-23 Karlskoga Granåsen

Elin Henriksdotter * 1630 cirka Karlskoga Granåsen

Kerstin Henriksdotter * 1632 cirka Karlskoga Granåsen

Anders Henriksson * 1634 cirka Karlskoga Granåsen † 1719-02-23 Karlskoga Granåsen, tabell 13

Jöns Henriksson * 1636 cirka Karlskoga Granåsen

Margareta Henriksdotter * 1638 cirka Karlskoga Granåsen

Petter Henriksson * 1643 cirka Karlskoga Granåsen † 1713-03-22 Karlskoga Granåsen, tabell 14

Generation 4

Tabell 7

Johan Larsson * 1677 cirka Karlskoga Granberga † 1751-08-01 Karlskoga Granberga

Make: Annika Jonsdotter * 1682-06-05 Karlskoga Trehörningen

Barn:

Elin Johansdotter * 1712-09-08 Karlskoga Granberga

Nils Johansson * 1716-03-05 Karlskoga Granberga

Brita Johansdotter * 1717-09-06 Karlskoga Granberga

Lars Johansson * 1720-03-01 Karlskoga Granberga † 1751-01-02 Karlskoga

Jonas Johansson * 1725-03-16 Karlskoga Granberga

Tabell 8

Annika Larsson * 1678 cirka Karlskoga Granberga † 1741-07-15 Karlskoga Granberga

Make: Nils Olofsson * 1684-10-19 Karlskoga Källmo † 1743-03-16 Karlskoga Granberga

Barn:

Brita Nilsson * 1708-09-13 Karlskoga Granberga

Maria Nilsson * 1710-07-07 Karlskoga Granberga
Olof Nilsson * 1711-12-20 Karlskoga Granberga
Annika Nilsson * 1713-12-12 Karlskoga Granberga † 1717-11-27 Karlskoga Granberga
Johan Nilsson * 1715-08-12 Karlskoga Granberga
Carl Nilsson * 1717-04-05 Karlskoga Granberga † 1717-11-19 Karlskoga Granberga
Catharina Nilsson * 1718-12-03 Karlskoga Granberga
Zackarias Nilsson * 1721-01-11 Karlskoga Granberga
Maria Nilsson * 1723-07-11 Karlskoga Granberga † 1724-05-01 Karlskoga Granberga
Maria Nilsson * 1727-07-08 Karlskoga Granberga

Tabell 9

Maria Larsdotter * 1695-05-13 Karlskoga Granberga
Make: Johan Persson * 1688-09-30 Karlskoga Granåsen † 1718-04-18 Karlskoga Granåsen
Barn:
Kerstin Johansdotter * 1715-12-08 Karlskoga Granåsen
Klara Johansdotter * 1717-06-06 Karlskoga Granåsen
Make: Olof Persson * 1680 † 1756 Karlskoga Granåsen
Barn:
Per Olofsson * 1720-12-21 Karlskoga Granåsen
Olof Olofsson * 1723-09-23 Karlskoga Granåsen
Johan Olofsson * 1725-12-27 Karlskoga Granåsen

Tabell 10

Erik Markusson * 1638 cirka Karlskoga Granberga † 1723-12-29 Karlskoga Granberga
Make: Kerstin Andersdotter
Barn:
Annika Eriksdotter * 1675 cirka Karlskoga Granberga † 1760-11-27 Karlskoga Granberga
Anders Eriksson * 1681-01-01 Karlskoga Granberga
Brita Eriksdotter * 1683-10-28 Karlskoga Granberga
Catharina Eriksdotter * 1687-04-17 Karlskoga Granberga
Markus Eriksson * 1689-11-03 Karlskoga Granberga
Margareta Eriksdotter * 1691-07-02 Karlskoga Granberga † 1758-04-03 Karlskoga
Maria Eriksdotter * 1695-07-23 Karlskoga Granberga

Tabell 11

Nils Markusson * 1641 cirka Karlskoga Granberga † 1711-03-11 Karlskoga Granberga
Make: Karin Persdotter * 1652 cirka Karlskoga Gräsholmstorp
Barn:
Kerstin Nilsson * 1681-12-11 Karlskoga Granberga
Maria Nilsson * 1678 † 1746-05-25 Karlskoga Granberga
Markus Nilsson * 00MAR 1684 Karlskoga Granberga
Margareta Nilsson * 1687-03-20 Karlskoga Granberga
Margareta Nilsson * 1689-11-10 Karlskoga Granberga
Peder Nilsson * 1691-02-01 Karlskoga Granberga
Margareta Nilsson * 1692-04-12 Karlskoga Granberga
Per Nilsson * 1696-05-17 Karlskoga Granberga
Catharina Nilsson * 1698-10-08 Karlskoga Granberga
Anders Nilsson * 1674 Karlskoga Granberga

Tabell 12

NN Markusdotter Karlskoga Granberga
Make: Anders Johansson Skinnare
Barn:
Johan Andersson Skinnare * 1666 cirka Karlskoga Granberga
Ingrid Andersdotter * 1668 cirka Karlskoga Granberga
Maria Andersdotter * 1681 cirka Karlskoga Granberga

Tabell 13

Anders Henriksson * 1634 cirka Karlskoga Granåsen † 1719-02-23 Karlskoga Granåsen
Make: Margareta Simonsdotter * 1650 cirka Karlskoga Granbergdalen † 1714-10-06 Karlskoga
Granåsen

Barn:

Peder Andersson * 1679-09-14 Karlskoga Granåsen
Simon Andersson Gran * 1680 Karlskoga Granåsen † 1760-03-28 Karlskoga Granåsen
Brita Andersdotter * 1684-03-09 Karlskoga Granåsen

Tabell 14

Petter Henriksson * 1643 cirka Karlskoga Granåsen † 1713-03-22 Karlskoga Granåsen
Make: Agnes Olofsdotter * 1650 cirka † 1714-11-30 Karlskoga Granåsen

Barn:

Brita Persdotter * 1679 cirka Karlskoga Granåsen
Johan Persson * 1688-09-30 Karlskoga Granåsen † 1718-04-18 Karlskoga Granåsen
Henrik Persson * 1693-12-26 Karlskoga Granåsen